

NOVÉ TRENDY V KRAJINNEJ ARCHITEKTÚRE

ŠTÚDIA ARCHITEKTONICKEJ ÚPRAVY AREÁLU NA ULIČI ODBOJÁROV A KALINČIAKOVEJ ULIČI V LOKALITE TEHelné POLE V BRATISLAVE

Tamara Reháčková, Ivan Stankoci, Miriam Heinrichová

Udržateľnosť je pojem, ktorý sa používa už niekolko desaťročí a stal sa súčasťou odborného slovníka mnohých profesii. V posledných rokoch sa preferuje skôr označenie „udržateľný rozvoj“, ktoré lepšie vyjadruje pôvodný termín „*Sustainable development*“ ako pôvodne zaužívané spojenie „trvalo udržateľný rozvoj“.¹

Od osemdesiatych rokov 20. storočia sa slovo *sustainability*, teda udržateľnosť, začalo používať v súvislosti s udržateľnosťou rozvoja ľudskej spoločnosti, a to vďaka definícii udržateľného rozvoja, ktorá pochádza zo správy *Naša spoločná budúcnosť*, ktorú spracovala Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj pod vedením G. H. Brundtlandovej v roku 1987. Aplikáciu myšlienok udržateľného rozvoja na miestnej úrovni predstavuje Miestna Agenda 21 (MA 21). Podľa Chrenčovej, Kozovej a Mederlyho² (29) je to program, ktorý predstavuje súbor vzájomne sa podporujúcich komunitných aktivít pre obec

alebo mikroregión.³ MA 21 je dlhodobý tvorivý proces, v ktorom samosprávy obcí, miest a mikroregiónov spolupracujú s ostatnými hlavnými skupinami spoločnosti. Dlhodobým cieľom MA 21 by malo byť dosiahnutie udržateľného rozvoja pre obec alebo mikroregión a pochopenie globálneho významu miestnych rozhodnutí. Vychádza sa zo zásad robiť viac, avšak postupnými krokmi, používať viac zručnosti ako zdroje, byť menej náročný na spotrebú materiálu a pritom náročnejší na lepšie životné prostredie a kvalitu života. Motívujúcim faktorom je, že sa riešia také úlohy, ktoré občania vnímajú ako svoje vlastné problémky. Hybnou silou na dosiahnutie udržateľného rozvoja je zmena spôsobu myšlenia obyvateľov, ich väčšia účasť na verejných veciach, súdržná iniciatíva všetkých skupín spoločnosti pri posilňovaní prosperity obce, mesta, regiónu bez toho, aby sa ohrozila kvalita života a životného prostredia.⁴

1 Širšie vzťahy s vyznačenou pešou dostupnosťou od areálu

V posledných rokoch sa pojmom udržateľnosť udomácnil aj v krajinnej architektúre. V tomto odbore ho chápeme v týchto súvislostiach:

- 1) Vytváranie priestorov, ktoré budú udržateľné, a to najmä s ohľadom na prírodné zdroje – teda dodatkové zdroje energie, ktoré je potrebné vynakladať na údržbu plôch zelené. záhrada ako živá kompozícia potrebuje neustálu údržbu a z toho dôvodu sa hľadajú cesty, ako pri súčasnom znížení nákladov na údržbu udržať vysoký standard.
- 2) Hľadanie takých riešení, pri ktorých by sa minimalizovali finančne náročné operácie. V praxi to znamená využiť všetky vlastnosti lokality v prospech nového riešenia, či už modeláciu terénu, existujúcu rastlinnú pokrývku a podobne.
- 3) Podpora miestnej biodiverzity znamená nielen viac využívať miestne druhy⁵, ale aj cielene vytvárať spoločenstvá, ktoré budú atraktívne pre rôzne volne žijúce druhy organizmov, ako sú vtáky, hmyz či drobné cicavce. Ako podporné opatrenia možno využiť hmyzie domčeky, bûdky pre netopiere a podobne. Trendové sú rôzne kvitnúce lúky, extenzívne záhony trvaliek a tráv, tematicky ladené výsadby, napríklad s liečivými rastlinami. Takéto riešenia však kladú zvýšené požiadavky na znalosti nie len o jednotlivých druhoch rastlín, ale aj na pochopenie širších ekosystémových súvislostí.

Ekologická kríza a kríza identity v moderných mestách podľa autorov Müller, Werner a Kelcey⁶ tlačí tvorcov hľadať inšpirácie v pôvodnej krajine a hľadať miesta na uplatnenie biodiverzity v urbanizovanom prostredí. Pochopenie úlohy biodiverzity ako rozdújajúcej súčasti mestského ekosystému a ako významnej časti ekologickej a kultúrnej identity môže zmeniť celý prístup k urbánemu a krajinnému dizajnu. Pôvodné druhy rastlín

a živočíchov začínajú byť čoraz viac a viac cenené ako jeden z najvýznamnejších nástrojov pre vytváranie ekologickej a kultúrnej identity v mestách. Výsledkom je prístup, ktorý posilňuje prírodu, reintrodukuje prírodu, navrhuje v súlade s prírodnými procesmi a využíva každý, a to aj malý, priestor na zvyšovanie biodiverzity.

Ruka v ruke s novými prístupmi ku krajinnno-architektonickej tvorbe ide aj súčasný trend, ktorý súvisí s klimatickou zemou.⁷ Mestá sa pripravujú na zmeny klímy, definujú sa adaptačné stratégie, hľadajú sa spôsoby zachytávania dažďovej vody.

Tieto nové prístupy a trendy budeme prezentovať na príklade štúdie úpravy areálu bývalého cyklistického štadióna v lokalite Tehelné pole v Bratislave. Ide o jeden z návrhov zo súťaže, ktorú vyhľasila Mestská časť Bratislava-Nové Mesto s názvom *Štúdia architektonickej úpravy areálu na Ulici odbojárov a Kalinčiakova ulica v lokalite Tehelné pole, Bratislava-Nové Mesto* koncom mája roku 2014.⁸

ŠIRŠIE VZŤAHY A ZÁKLADNÉ PREVÁDKOVÉ VÝCHODISKÁ V KONTEXTE LOKALITY

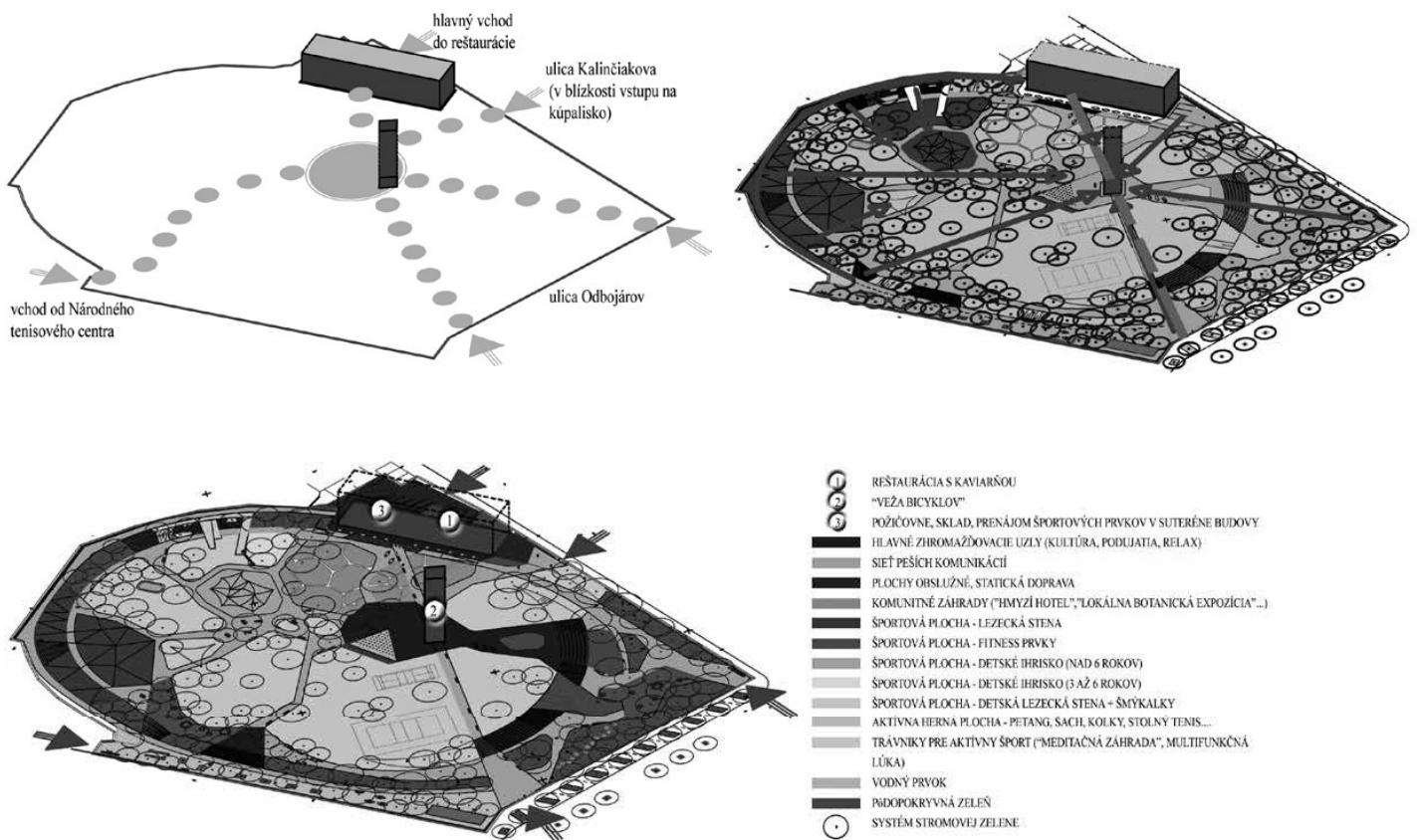
Areál bývalého cyklistického štadióna sa nachádza v MČ Nové Mesto, na jeho západnej hranici, kde susedí s mestskou časťou Staré Mesto a s mestskou časťou Ružinov. Záujmové územie je vymedzené ulicami Vajnorská, Trnavská a Bajkalská, samotný areál ohraničuje z juhozápadu Ulica odbojárov, západnú hranicu tvorí areál tenisového klubu Slovan, severnú Národné tenisové centrum a východnú stanu Kalinčiakova ulica. Areál s okolím priamo komunikuje svojou južnou časťou, ktorá severná časť je uzavretá medzi susediacimi areálmi. (→1)

V polohe širších vzťahov návrh vychádza z koncepcie Územného plánu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislav⁹

a stabilizovaného stavu funkčných a prevádzkových pomerov. Z hľadiska funkčného využitia v záujmovom území plošne prevláda funkcia športu a telovýchovy, doplnená viacpodlažnou zástavbou a občianskou vybavenosťou. Funkcia športu a telovýchovy je pre tento mestský priestor charakteristická a má aj svoje historické pozadie. Prvé areály športu sa tu začali budovať počas druhej svetovej vojny. Ďalšie pribúdali v povojnovom období – aj bývalý cyklistický štadión bol vybudovaný v roku 1953. Platná územnoplánovacia dokumentácia (ÚPD) tento stav potvrzuje, v jej zmysle sa územie aj nadalej týmto spôsobom rozvíja (napr. pripravovaná výstavba národného futbalového štadióna). V okruhu pešej dostupnosti sa nachádza niekoľko zariadení občianskej vybavenosti lokálneho aj celomestského významu (→1). Pre územie je charakteristická viacpodlažná bytová zástavba s veľkými vnútroblokovými priestormi, široké ulice so zeleňou, ktorých charakteristickým prvkom sú stromoradia.

Celé záujmové územie, a teda aj samotný areál, je veľmi dobre prístupné mestskou hromadnou dopravou (MHD), niekoľkými linkami autobusov, električiek aj trolejbusov. V okruhu do 5 minút pešou chôdzou sú zástavky MHD na Trnavskej ceste a na Vajnorskej ulici, o niečo vzdialenejšie sú zástavky na Bajkalskej ulici, respektíve Vajnorskej, ale aj to maximálne do 10 minút. Do centra mesta sa možno prepraviť do 10 minút.

V tomto území, napokon ako v celom meste, prevláda individuálna automobilová doprava. Parkovanie je realizované vo vnútroblokových priestoroch, na uliciach a nachádza sa tu aj niekoľko parkovísk a parkovacích domov. Ako uvádzá Žužiová¹⁰, v pešej dochádzkej vzdialosti sa nachádza okrem státia na uliciach ďalších 5 997 parkovacích miest na parkoviskách či v parkovacích domoch potenciálne využiteľných pre návštěvníkov lokality.

- 2 Prepojenie areálu s okolím
- 3 Kompozičné a priestorové vzťahy
- 4 Funkčno-prevádzkové využitie areálu

Aj z týchto dôvodov návrh riešenia neuvažuje s vytvorením nových parkovacích miest na úkor „zelenej“ plochy, respektíve s vybudovaním podzemného parkoviska pod časťou parku. Pohľad na výstavbu ovplyvňuje aj inžiniersko-geologický prieskum, ktorý lokalitu vyhodnotil len ako podmienečne vhodnú na umiestnenie stavby.¹¹ V rámci revitalizácie navrhujeme vytvoriť nové parkovacie miesta pri rekonštrukcii prevádzkovej budovy zo strany Kalinčiakovej ulice a obnovu parkovacích miest na prílalej časti Ulicy odbojárov, a to zmenou asfaltovej plochy chodníka na polopriepustnú ekologickú dlažbu a úpravu otvorov pre stromy.

Cyklistická a pešia doprava majú v území veľký potenciál. Priame okolie areálu má sieť ulíc jednosmernú, čo dopravu upokojuje a umožňuje bezpečnejší pohyb, ako je v okolitých rušných uliciach. Široké ulice lemované zeleňou sa priam ponúkajú na peší pohyb alebo jazdu na bicykli. Z hľadiska pešej dopravy sa ako problém javí podpriemerný stav chodníkov a výskyt bariér.¹² Cyklistická doprava má v území veľký potenciál – už z uvedených dôvodov (ulice so zeleňou), čo je zohľadnené aj v mape navrhovaných cyklotrás, ktorú vydala v roku 2014 Cyklokoalícia. Priamo v okolí

areálu prechádza cyklotrasa po Kalinčiakovej ulici, možno využiť aj Ulicu odbojárov. Z hľadiska perspektívy tohto spôsobu dopravy sme optimistickí, lebo cyklistika získava čoraz väčšiu obľubu. Možná je cielená propagácia tohto spôsobu dopravy v blízkych školských zariadeniach, podporená vyznačením cyklistických trás a príslušnej infraštruktúry. V rámci revitalizácie navrhujeme umiestnenie stojanov na bicykle pri každom vstupe.

Napojenie areálu na bližšie aj vzdialenejšie okolie a naopak, je v súčasnosti už veľmi dobré, či už peši, bicyklom, alebo MHD. Po revitalizácii areálu, ktorý bude umožňovať tranzitný pohyb, sa konektivita v území ešte zvýši.

RIEŠENIE V KONTEXTE LOKALITY – PREPOJENIE S OKOLÍM

V kontexte lokality navrhovaný park predstavuje cieľovú destináciu, ktorá sa vďaka jednoduchému sieťovému prepojeniu môže stať zároveň spojnicou na ceste za športovými a relaxačnými aktivítami v okolí. Areál je navrhnutý ako verejný priestor, ale s režimom otváracích hodín bez spoplatnenia.

Vstupy do parku (spolu päť) sú navrhnuté tak, aby bol sprístupnený čo najširšiemu okruhu záujemcov ([2](#)). Okrem rezidentov v priamom susedstve sú najmä žiaci a študenti blízkych školských zariadení všetkých stupňov (ZŠ Kalinčiakova, ZŠ a MŠ Česká, MŠ Osadná, susediace fakulty Univerzity Komenského). Ďalšími potenciálnymi návštěvníkmi sú všetci obyvatelia bývajúci v okruhu 10 minút pešou chôdzou a, samozrejme, všetci,

ktorí využijú výborné napojenie MHD či sieť odporúcaných cyklotrás ([1](#)). Takisto môže byť priestor atraktívny pre turistov ubytovaných v blízkych hoteloch (hotel Set, hotel Klub, hotel Hilton) alebo pre návštěvníkov športových a kultúrnych podujatí, ktoré sa konajú v blízkych zariadeniach (NTC, Zimný štadión, Športová hala Pasienky...).

Predmetom verejnej diskusie bolo aj priame prepojenie s kúpaliskom Tehelné pole. Obidva areály sa nachádzajú v tesnej blízkosti, takže prejsť z jedného do druhého nepredstavuje žiadny problém, návštěvníci kúpaliska (a naopak) môžu využiť vchod na rohu Kalinčiakova ulica a Ulica odbojárov. Priame spojenie by vzhľadom na hygienické požiadavky prevádzky kúpaliska nebolo vhodné, navyše by generovalo potrebu na vytvorenie nového vstupu z dôvodu vstupného a kapacity priestoru. Prepojenie s tenisovým klubom Slovan je teoreticky veľmi jednoduché, vzhľadom na priame susedstvo stačí vybudovať jeden vstup. Aj v tomto prípade však ide o spoplatnenú službu a navyše vstup do tenisového areálu je tiež len niekoľko metrov od vstupu do parku na Ulici odbojárov. Vizuálne prepojenie obidvoch priestorov ostáva zachované. Spojenie s areálom NTC bude priamo cez jeden z plánovaných vstupov, ktorý jednoducho sprístupní park návštěvníkom prichádzajúcim zo strany Bajkalskej ulice.

FILOZOFICKO-KONCEPČNÉ VÝCHODISKÁ

Najčastejšie vyslovrenou požiadavkou obyvateľov, ktorí sa zúčastnili na verejnej diskusii

a dotazníkového prieskumu, bolo vytvorenie parku s kvalitnou vzrastlou zeleňou a zelenými plochami (Žužiová, 2014). Tento názor je pochopiteľný a má svoje opodstatnenie. V záujmovom území tvoria takmer všetky nezastavané plochy rôzne športové areály – tenisový klub, futbalový štadión, detské ihrisko na Novej dobe je tiež skôr športoviskom ako parkom. Ľudia tak oprávnenne pocítujú túžbu po väčšej zelenej ploche, kde sa môžu poprechádzať a odpočínať si a vnútroblokové priestory či zelen stromoradí ju nie sú schopné nahradíť. Najbližší park sa nachádza až na Račianskom mýte, podobnú funkciu plní aj areál na Kuchajde.

Park, ako každý verejný priestor, obsahuje v sebe viacero dimenzií (napr. sociálnu, environmentálnu či ekonomickú)¹³ a filozofia návrhu je založená na rešpektovaní a rozvoji všetkých. Vychádza z predpokladu, že všetky dimenzie musia byť vo vzájomnej rovnováhe, aby vznikol atraktívny, variabilný, obyvateľný, ohľaduplný a udržateľný priestor. Návrh riešenia vychádza z toho, že nemožno jednoznačne určiť, ktorá dimenzia je najdôležitejšia. Podľa nášho názoru sa všetky dimenzie navzájom prelínajú, podmieňujú a dopĺňajú. Snažili sme sa nájsť takú cestu, aby boli uspokojené všetky požiadavky a potreby, ale nie samoúčelne. Aj keď je priestor z funkčného hľadiska rozdelený na niekoľko menších priestorov, výsledný celok je konzistentný a má svoju vnútornú logiku.

Sociálna dimenzia je vyjadrená tým, že park bude miestom pre všetkých bez rozdielu, priestor nediskriminujúci, priestor, ktorý nikoho neuprednostňuje, ktorý neobmedzuje, priestor zdieľania a potešenia z kontaktu s inými ľuďmi, ale aj s možnosťou nájsť si svoje vlastné miestčko. Za významnú považujeme aj vzdelenáciu funkciu, ktorú môžu využiť blízke školské zariadenia, ale aj lokálna komunita.

Environmentálna dimenzia vyjadruje, že parky sú špecifické verejné priestory, keďže ich podstatnú zložku tvoria živé organizmy – rastliny. Park je z ekologického hľadiska osobitý ekosystém, ktorý má svoj kolobej látok a materiálov, je miestom, ktoré umožňuje život voľne žijúcim organizmom (*wildlife*), ktoré v ňom nachádzajú útočisko, potravu a úkryt. Z ľudského hľadiska sú dôležité environmentálne služby, ktoré parkové priestory poskytujú. V mestských podmienkach je to

najmä regulácia mikroklimy – ochladzovací efekt vegetácie, podpora cirkulácie vzduchu a v neposlednom rade zadržiavanie a akumulácia vodných zrážok. V súlade s adaptačnou stratégiou na zmenu klímy prevažujú v parku pripustné povrchy, vysoký je podiel aktívnych povrchov s rastlinnou zložkou, navrhované sú vodozádržné opatrenia a podobne.

Ekonomická dimenzia má dve roviny – na jednej strane je snaha navrhnuť parkový priestor pri zachovaní všetkých vznesených požiadaviek čo najekonomickejšie, čo znamená s vynaložením čo najmenšieho objemu finančných prostriedkov. Preto boli vyhľadávané také riešenia, pri ktorých sa minimalizovali finančne náročné operácie. Súčasne s tým išla snaha o to, aby bol park dlhodobo udržateľný. Údržba zelene a ostatných prvkov vyžaduje pravidelnosť a je potrebné už pri navrhovaní priestorov myslieť aj na racionalizačné opatrenia.

Revitalizáciou nevyužívanej a zanedbanej plochy vznikne park, ktorý bude:

- **atraktívny** – vzniknú nové atraktívne aktivity, ktoré sa v blízkom okolí nenachádzajú. Podporujeme nové spôsoby trávenia voľného času, vytvárame priestor aj na netradičné pohybové aktivity a hry.
- **variabilný** – nevzniknú monofunkčné plochy, každá plocha sa bude dať využiť niekolkými spôsobmi, napríklad na lúke môžeme len tak ležať a opaľovať sa, podvečer sa môže zmeniť na volejbalové ihrisko. Lezecká stena slúži na aktívne lezenie, má však aj pokojné zóny. Kvietinové záhonky poskytujú estetický zážitok, ale možno sa aktívne zapojiť do ich údržby. Variabilitu ovplyvňuje aj striedanie ročných období – tam, kde je v lete žiadany tieň, v zime svieti slnko.
- **obyvateľný** – chceme, aby park ľudia „zabýval“, aby si ho osvojili, aby ho využívali, a to nielen na športové aktivity, ale vytvárame aj množstvo príležitostí na pokojnú prechádzku či posedenie.
- **ohľaduplný** – park berie ohľad na všetkých, nevznikajú umelé bariéry a prekážky. Aj pohybovo znevýhodnení návštěvníci môžu využívať maximum priestoru. Každý sa môže dostať tam, kde chce a využívať to, čo chce. Nevytvárame uzavreté, platené zóny – takých priestorov je na okolo veľa. Podporujeme inovatívne prístupy

a riešenia, ponúkame priestor na netradičné hry a športy.

- **udržateľný** – udržateľnosť je dôležitá, či už z ekonomickejho, alebo environmentálneho hľadiska. Aby sme zabezpečili ekonomickú udržateľnosť, navrhujeme finančne nenáročné riešenia, rešpektujeme topografiu priestoru a maximálne ju využívame. Environmentálna udržateľnosť je o hľadaní takých riešení, ktoré budú vyžadovať čo najmenej dodatkovej energie, takých, ktoré podporia rozvoj biodiverzity a umožnia život aj voľne žijúcim organizmom.

POPIS FUNKČNÉHO VYUŽITIA A PROGRAMOVEJ NÁPLNE

Predmetom súťaže bol návrh mestského parku s funkciami športu a rekreácie, ktorý pomôže oživiť, zatraktívniť predmetný areál a prispeje k výšej kvalite prostredia a života v lokalite. Priestor parku bol navrhovaný tak, aby akceptoval a využil potenciál atraktívnej polohy, prepojenie na okolie a aby priažnivo ovplyvnil život obyvateľov. Základný rámec funkčného využitia definuje ÚPD, podľa ktorého ide o plochu športu a telovýchovy, programová náplň vychádza z výsledkov zapojenia verejnosti do plánovania, a ktorá bola definovaná aj v súťažných podmienkach. Podľa prieskumu názorov obyvateľov najčastejšie vyslovenou požiadavkou bolo vytvorenie priestoru, parku s kvalitnou vzrastlou zeleňou a zelenými plochami (Žužiová, 2014). Návrh funkčného využitia a programovej náplne vychádza z filozofie: atraktívny – variabilný – obyvateľný – ohľaduplný – udržateľný.

Základným mottom novorevitalizovaného areálu je **flexibilnosť** v možnostiach jeho využívania. Areál je koncipovaný ako polyfunkčný, s možnosťou viacnásobného využitia jednej plochy. Zrekonštruovaná prevádzková budova bude slúžiť ako reštaurácia s kaviarnou. V suteréne, respektíve na úrovni hlavného kompozičného priestoru, bude rozšírená o služby prenájmu bicyklov a požičiavania herných prvkov, bude tu prevádzkové zážemie parku, toalety a podobne. Časť budovy možno využiť aj ako klubový či komunitný priestor.

Jednotlivé funkčné plochy prepája sieť chodníkov s napojením na vstupy, ale vzniká aj samostatný okruhový chodník po obvode areálu, vhodný napríklad na rekreačný beh. Jednotlivé športové aktivity sú rovnomerne

5 Vizualizácia – visutý chodník a Veža bicyklov

6 Vizualizácia – visutý chodník a Veža bicyklov

rozmiestnené v priestore, oddelené len plochami a hmotami zelene. Zhromažďovacie uzly sú navrhnuté tak, aby sa dali kedykoľvek flexibilne upraviť a podľa požiadaviek kultúrneho či iného podujatia doplniť o príslušný mobiliár.

Otvorené lúčne priestory sú navrhnuté ako parkové, ale využitelné sú na rôzne tímové športové aktivity ako volejbal, bedminton, indiaca a podobne. Ihriská sa dajú postaviť v trávniku podľa potreby, navrhuje sa zapustená sieť lôžok na upevnenie konštrukcií športových prvkov, altánkov a podobne.

Participáciu verejnosti na zvelaďovaní tohto priestoru by mali podporiť komunitné záhrady s konkrétnou programovou náplňou, napríklad *Karpatská botanická záhrada* či *Záhrada liečivých rastlín* a podobne. Fungovali by na princípe adopcie priestoru spojenej s jeho údržbou.

Areál je doplnený o rekreačné zákutia s výhľadmi, ako aj herné a športové prvky (petanq, šach, stolný tenis, záhradný minigolf, obrie kolky, fit-prvky, obrie človeče, nehnevaj sa a pod.).

Park je cieľovou destináciou, ale vďaka jednoduchému sietovému prepojeniu môže byť súčasne spojnicou na ceste za športovými a relaxačnými aktivitami v okolí. Areál je navrhnutý ako verejný priestor, oplotený, ale s režimom otváracích hodín bez spoplatnenia. Oplotenie stylizujúce výplet kolesa z bicykla

je navrhnuté tak, aby umožňovalo maximálne vizuálne prepojenie areálu a jeho okolia. Cieľom navrhnutého prevádzkového režimu je eliminácia vandalizmu. V prípade, ak sa ukáže, že je toto opatrenie nepotrebné, možno ho zrušiť. Mimo vstupov však nebude možné do parku vstúpiť.

FUNKČNÉ PLOCHY A PRIESTORY (→3)

- veľké trávnikové a lúčne plochy – pobytové plochy, voľné hry a aktivity počas celého roka
- vodné prvky – vodné hry a brodisko (→7)
- lezecká stena – na široké celoročné rekreačné využitie, ide o zváranú konštrukciu z oceľových nosníkov pokrytú drevenými doskami
- detské ihrisko – celoročné využitie pre rôzne vekové kategórie spojené s detscou lezeckou stenou
- Veža bicyklov a visutá látka – ústredný bod kompozície a vyhliadkový bod (→4, 5)
- panoramatický chodník po obvode – slúži ako vyhliadková galéria, drevený chodník so zábradlím na kovovej konštrukcii pevne ukotvený v teréne
- záhony kvetov – estetické pôsobenie, environmentálny rozmer, komunitná záhrada
- vegetačná zložka – odráža premenlivosť ročných období, druhové zloženie musí rešpektovať estetické kvality, odolnosť na klimatické extrémy a nízke nároky na údržbu

- výsadby stromov – stromy sú nevyhnutnou zložkou, determinujú celý priestor, plnia rôzne funkcie, či už ako kompozičná, ale aj funkčná zložka, izolujú/prepájajú jednotlivé priestory
- mobiliár – moderný, funkčný, odolný, jeho zloženie odráža rôznu štruktúru návštěvníkov
- osvetlenie – stožiarové osvetlenie ako úsporné a efektívne riešenie, doplnené parkovými svietidlami
- napojenie na cyklistické trasy – stojany na bicykle
- schodiská a stupne – veľmi variabilné, slúžia ako amfiteáter, možné využitie na rôzne kultúrne podujatia (koncerty, divadlo, filmové predstavenia), škola v prírode a podobne
- na spevnených plochách v prípade potreby možno v zimnom období počas priaznivých klimatických podmienok vytvárať plochy na korčuľovanie pomocou prenosných zábran.

Pohybovo znevýhodnení návštěvníci môžu využívať spevnené povrchy, ktoré umožňujú dobrú dostupnosť takmer do celého areálu.

KOMPOZIČNÉ A PRIESTOROVÉ VZŤAHY

Minulosť areálu je aj v súčasnosti ľahko čitateľná z jeho topografie. Oválny, výškovo členený priestor vytvára základný vzťah medzi jeho úrovňami – vnímame ich ako hľadisko a javisko. Kompozícia návrhu je založená na princípe *javiska a hľadiska* (→4). Základné tvary jednotlivých kompozičných podcelkov, ktoré sa v rôznych veľkostach kopírujú, boli inšpirované bunkovou štruktúrou. Dôležitým kompozičným nástrojom sú svetlo a tieň. Striedanie svetlých, otvorených priestorov s tmavými, zatienenými priestormi, vytvára potrebny kontrast a celej kompozícii pridáva na dynamickosť.

Kompozícia hmôt stromov je usporiadaná s cielom vytvoriť menšie tematické celky s vlastnou náplňou, ako je šport, relax, výučba, komunitné aktivity. Priestor pritom ostáva prehľadný a ľahko čitatelný. Stromy majú aj izolačnú funkciu, vo východnej časti koruny stromov blokujú pohľad na budovu NTC a okolo celého areálu vytvárajú takmer uzavretý prstenec. Vytvára sa tak dojem kompaktného, uceleného priestoru. V severnej a vo východnej časti vzniká na hrane oválu

- ## 7 Vizualizácia – vodné hry

8 Celkový pohľad na areál

panoramatický chodník – „galéria“, ktorý ponúka relaxačné prechádzky, ako aj zaujímavé výhľady do areálu. Je prepojený s okruhom obvodových areálových chodníkov.

Ústredným bodom celého areálu je štylizovaná Veža bicyklov, ako pripomienka minulosti areálu (→ 5, 6). Ocelovú konštrukciu pokrýva raster s motívom bicyklov vyrezaný laserom do plechu. Veža je súčasne výhľadkou a na ňu sa ako na dominantu v priestore viažu všetky významné pohľady a napojenia z hlavných vstupov.

Veža je priamo prepojená s visutým chodníkom „galériou“ cez terasu reštaurácie prostredníctvom lávky. Lávka je zaujímavá aj z podhlbodu, farebné panely z polykarbonátu a ich večerná iluminácia vytvára atraktívne efekty ([→ 5, 6](#)). V blízkosti veže je navrhnutá plocha s vodnými hrami ([→ 7](#)). Z úrovne terénu je prístup na vežu možný po schodoch. Výrazným prvkom, ktorý podčiarkuje kompozíciu, je diagonálne nazvaná *Chodník cyklistov*. Je to hlavný peší chodník v poňatí cyklistickej témy ako reminiscencie na pôvodné využívanie areálu. V časti medzi vežou a budovou reštaurácie sa chodník kŕvite s lávkou.

Zrekonštruovaný priestor bude mať prehladné priestorové vzťahy vďaka logickému členeniu na jednotlivé kompozičné podcelky. Tie spolu komunikujú, ale zároveň sú dobre rozlíšiteľné z hľadiska svojej špecifickej funkcie. Pohľad na celkový priestor znázorňuje. (→8)

KONCEPCIA Z POHĽADU ENVIRONMENTÁLNYCH A EKOLOGICKÝCH ASPEKTOV

Pri návrhu boli environmentálne a ekologické aspekty brané ako plnohodnotné k ostatným aspektom, ako sú kompozičné alebo funkčné aspekty. V prípade vznikajúceho parkového priestoru si treba uvedomiť zodpovednosť voči životnému prostrediu a nový park vnímať ako príspevok k zlepšeniu životných podmienok v meste, predovšetkým prostredníctvom zmierňovania klimatických extrémov a zvyšovania biodiverzity.

V rámci environmentálneho prístupu na-vrhované riešenie nevyžaduje náročné terén-
ne úpravy a manipulácie s materiálmi a nie
je náročné ani na dodatkové zdroje energie.
Navrhovaná koncepcia riešenia chce pracovať
s prírodou a nie proti nej. (→ 9)

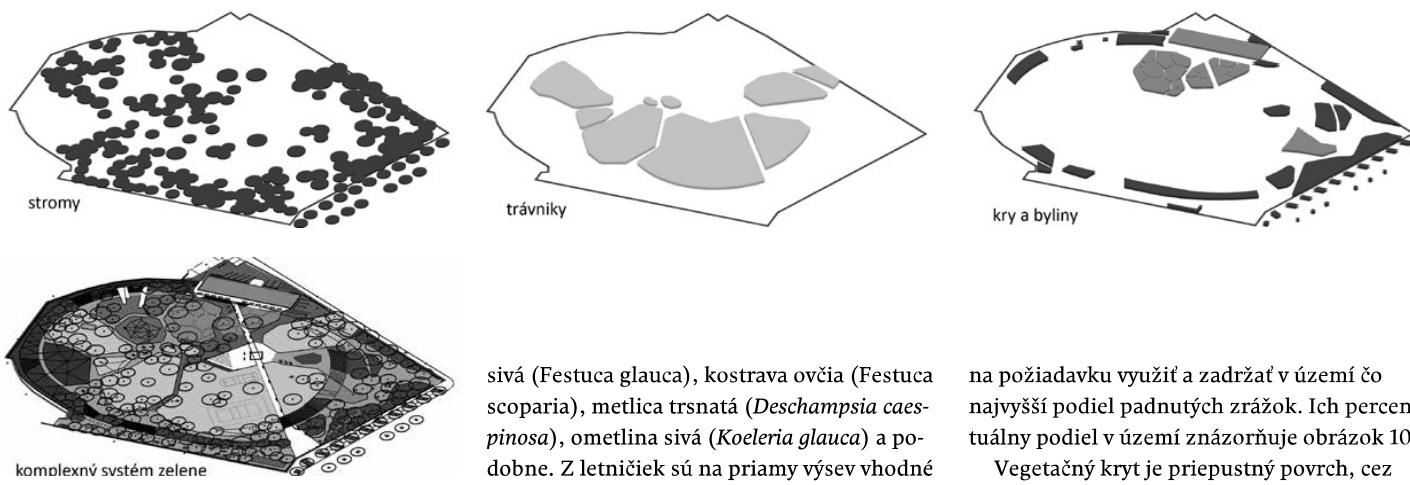
Navrhované sú také rastliny a také postupy, ktoré pri minimalizácii vkladov zabezpečia maximálny efekt. Napríklad vhodne navrhnuté trvalkové záhony potrebujú len jeden údržbový úkon za rok – odstránenie suchých častí rastlín. Kosenie trávnikov možno minimalizovať vhodne zvolenou zmesou tráv, niektoré časti trávnikov možno zaliavať dažďovou vodou zachytenou v retenčnej nádrži. Trávnaté priestory sú navrhované tak, aby v prípade prívalových dažďov slúžili na záchytenie aj väčšieho množstva zrážok, budú v nich vytvorené terénne depresie hlboké 15 – 20 cm, ktoré budú schopné akumulovať vodu. Spevnené plochy budú realizované z vodopriepustných dlažieb a naväčie budú spádované do zelene.

Podľa našho názoru aj mestský park môže znamenať významný prínos na obohatenie biodiverzity v meste. Stromy poskytujú možnosť úkrytu či hniezdenia pre vtáky, poskytujú potravu, kvety budú lákať užitočný hmyz a ožije aj pôda. Veľkú pozornosť sme už v tomto štádiu venovali výberu rastlinného materiálu. Sú to práve rastliny, ktoré park vytvárajú a len ich správny výber zabezpečí dobré fungovanie celého priestoru na dlhé obdobie.

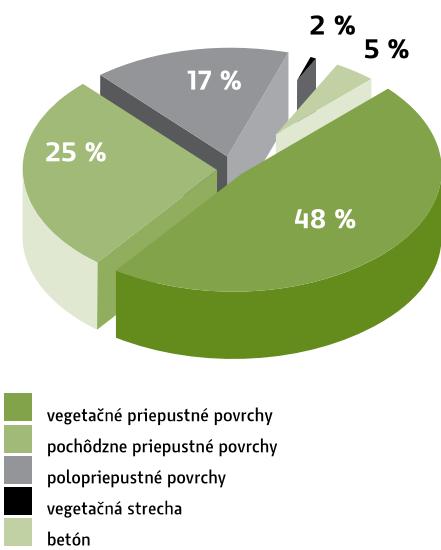
Vzhľadom na analýzy Národného lesníckeho centra sa očakáva v 1. lesnom vegetačnom stupni (dubovom), v ktorom sa nachádza aj riešený areál, posun smerom k rozvoľneným dubinám balkánskeho typu.¹⁴ To znamená, že

aj v mestskej zeleni je potrebné sa orientovať na druhy z aridnejších oblastí. Už v súčasnosti sú v Bratislave dobré skúsenosti napríklad s lieskou tureckou (*Corylus colurna*), lipou striebriastou (*Tilia tomentosa*), gledičiou trojtŕňovou (*Gleditsia triacanthos*) alebo jaseňovcom metlinatým (*Koelreuteria paniculata*), prípadne aj s menej častým poloopadavým druhom dub Turnerov (*Quercus turneri*, *Pseudoturneri*). Z domáčich drevín sú na suché podmienky dobre adaptované napríklad dub cerový (*Quercus cerris*), dub plstnatý (*Quercus pubescens*), dub letný (*Quercus robur*), javor polný (*Acer campestre*) alebo javor tatársky (*Acer tatarica*).

Kvetinové záhony sú jedným zo signifikantných prvkov parkovo upravených priestorov. Sú významné nielen z estetického hľadiska, ale majú veľký význam aj pre celkovú biodiverzitu. Z hľadiska udržateľnosti parkových priestorov predstavujú vhodne navrhnuté záhony ekonomicky úsporné riešenia. Oživením sú priame výsevy letničiek, ktoré možno vysievať aj do trávnatých plôch. Overené druhy v podmienkach Bratislavы sú napríklad šalvia lekárska (*Salvia officinalis*), šalvia lúčna (*Salvia nemorosa*), rozchodníky (*Sedum* sp. div.), čistec byzantský (*Stachys byzantina*), chvost myší (*Achillea millefolium*), echinacea purpurová (*Echinacea purpurea*), veronika klasnatá (*Veronica spicata*). Vhodným doplnkom sú okrasné trávy, napríklad kostrava

9 Schémy návrhu systému zelene

10 Percentuálny podiel povrhov v areáli

sivá (*Festuca glauca*), kostrava ovčia (*Festuca scaparia*), metlica trsnatá (*Deschampsia caespitosa*), ometlina sivá (*Koeleria glauca*) a podobne. Z letničiek sú na priamy výsev vhodné nechtík lekársky (*Calendula officinalis*), krasuľka perovitá (*Cosmos bipinnatus*), aksamietnica rozložitá (*Tagetes patula*), mak siaty (*Papaver somniferum*), černuška damascénska (*Nigella damascena*), ľan veľkokvetý (*Linum grandiflorum*) a podobne.

V rámci sadovníckych úprav sú využité aj kríky, navrhované sú nízke, pôdu pokrývajúce druhy. Takéto tzv. zahustené výsadby sú nenáročné na údržbu a súčasne plnia aj estetickú funkciu. Odporúčané sú druhy ľubovník kalíškatý (*Hypericum calycinum*), brečtan popínavý (*Hedera helix*), tavoľník Bumaldov (*Spiraea bumalda*) alebo pámelník Chenaultov (*Symphoricarpos × chenaultii 'Hancock'*). Nízke druhy sú navrhované aj pre zachovanie prevádzkovej bezpečnosti priestorov, pretože nevytvárajú pohľadové bariéry a návštěvníci vidia do celého priestoru.

Veľmi významnou súčasťou parku sú trávniky. Návštěvníci sa však nechcú na trávniky len pozerať, ale chcú ich aktívne využívať. V návrhu sa počíta s diferenciáciou trávnikových plôch podľa spôsobu využívania a intenzity údržby. Rekreačné trávniky sú určené na ľahké pobytové aktivity, ako je napríklad joga, pilates, taj-či a podobne. Ihriskové trávniky sú určené na hry ako volejbal, bedminton a podobne. Extenzívne trávnikové porasty, respektíve lúčne porasty reprezentujú svahové partie areálu.

Na priamu podporu biodiverzity navrhujeme v parkovom priestore umiestniť hmyzí hotel, búdky pre vtáky či netopiere.

Vzhľadom na pomerne vysokú hladinu podzemnej vody (maximálna hladina je 2,38 m pod úrovňou terénu) sa jej využívanie pomocou studne ukazuje ako ekonomicky nenáročné opatrenie, keďže ide o zdroj vody priamo na mieste a to nevyvoláva ďalšie nároky na distribúciu vody. Navrhujeme využívať aj vodu z vodných prvkov na zalievanie okolitých plôch. Voda tak ostane v území a priestor parku sa stane významným prvkom ovplyvňujúcim mikroklimatické podmienky územia.

MANAŽMENT ZRÁŽKOVÝCH VÔD

Manažmentu zrážkovej vody v území bola v návrhu venovaná veľká pozornosť. Všetky prvky a materiály boli vyberané aj vzhľadom

na požiadavku využiť a zadržať v území čo najvyšší podiel padnutých zrážok. Ich percentuálny podiel v území znázorňuje obrázok 10.

Vegetačný kryt je priepustný povrch, cez ktorý voda vsakuje priamo do pôdy a tvorí 48 % celkovej plochy areálu. Veľké plochy trávnika sú jemne modelované, aby v prípade prívalových dažďov vytvorili retenčné rezervoáre.

V areáli boli minimalizované nepriepustné a polopriepustné povrhy. Prebytočná voda zo všetkých takýchto plôch (diagonálny chodník, schodiská, vegetačná strecha) je odvádzaná do podzemnej retenčnej nádrže. Z nej bude späť využívaná na zavlažovanie rastlín. Štruktúra priepustných plôch (mlat, drobný štrk,) umožňuje vode presiaknúť priamo do pôdneho profilu, a tak zadržať vodu v hlbších častiach pôdy. Na dláždené plochy bude použitá tzv. ekologická dlažba (23,5 % vsakovacia plocha; >400l/s.ha možný výkon vsakovania). Chodník z ekologickej dlažby aj betónový chodník sú spádované do vegetačného porastu. Schému návrhu vodného manažmentu v areáli znázorňuje obrázok 11. Voda z parkoviska pri vstupe do budovy reštaurácie bude tiež odvádzaná do retenčnej nádrže. Pre prípad prívalových dažďov bude vytvorený vsakovací priestor s odvodnením situovaný na voľnej ploche pri drevených lezeckých konštrukciách. Prebytočná voda sa ním dostane do retenčnej nádrže.

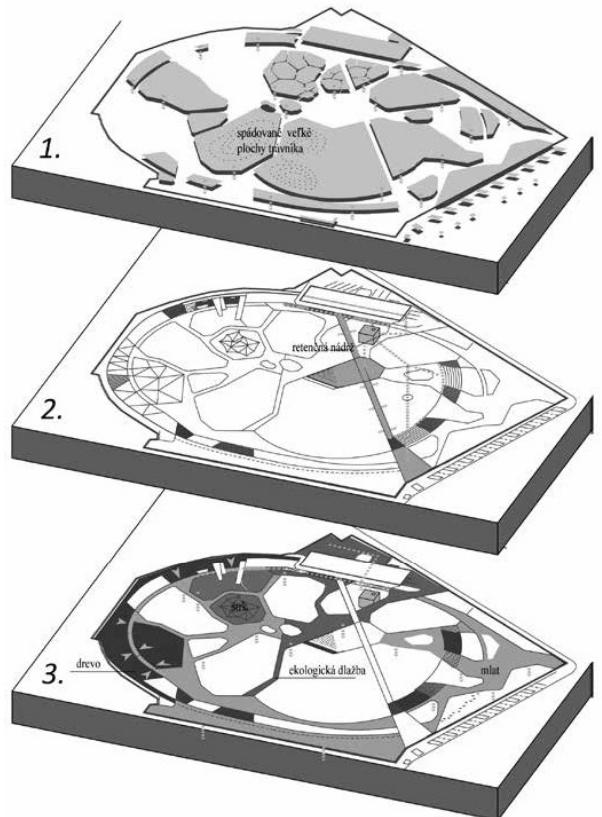
Pri rekonštrukcii budovy navrhujeme realizovať extenzívnu zelenú strechu z predpostovaného skalničkového koberca. Koberec má hrúbku aj so substrátom cca 6 cm, jeho hmotnosť v suchom stave je cca 15 kg/m², nasýtená hmotnosť je cca 20 kg/m².

Kedže Bratislava môže v lete trpieť nedostatkom zrážok, bolo by vhodné na pokrytie vody vo vegetačnom období zrealizovať studňu pre zavlažovanie. Vodu možno využiť aj pre potreby vodného prvkú.

KONCEPCIA Z POHĽADU SOCIÁLNEHO A EKONOMICKÉHO ROZVOJA LOKALITY

Revitalizáciou areálu bývalého cyklistického štadióna vznikne mestský park s funkciou športu. Umožní športové a rekreačné využitie širokému okruhu záujemcov z blízkeho okolia, ale vďaka dobrému napojeniu môže osloviť ľudí aj zo širšieho územia.

Návrh parku podporuje vytvorenie miestnej komunity, vytvára na to všetky predpoklady,

11 Schéma návrhu vodného manažmentu v areáli parku

aktivizuje susedov, aby k sebe hľadali cestu, spája ich pri spoločných aktivitách.

Priestor umožní stretnanie sa komunity, podporí sociálne interakcie. Návrh poskytuje možnosť participovať pri údržbe areálu v komunitnej záhrade, ale sú aj iné možnosti participácie priamo pri údržbe areálu po dohode so správcom.

Park vytvára priestor pre rôzne záujmové krúžky, napríklad šach, kolky či cvičenie v parku, či už skupinové, ale aj individuálne. Pobyt v zeleni, či už aktívny pri športe, alebo pasívny sa odrazí v zlepšení zdravotného stavu obyvateľov.

Park bude určite atraktívny pre blízke školy a materské školy, môže slúžiť ako vonkajšia trieda na poznávanie stromov, bylín, tráv, pozorovanie vtákov či hmyzu. Otvára sa aj možnosť spolupráce s blízkou Farmaceutickou fakultou Univerzity Komenského pri tvorbe Záhrady liečivých rastlín, ktorá by mohla mať významnú edukačnú funkciu.

V parku by mali byť umiestnené informačné tabule, ktoré budú návštěvníkov informovať o environmentálnych hľadiskách, lebo si myslíme, že takéto znalosti môžu ľuďom pomôcť pochopiť súvislosti a vytvoriť v nich príaznivý vzťah k prírode.

ZÁVER

Nový park zvýší atraktívnu celého okolia, ktoré v súčasnosti mnohí vnímajú ako zanedbané. Určite sa zvýší aj hodnota nehnuteľnosti v jeho okolí, je to známy efekt, že cena nehnuteľnosti v blízkosti parkov alebo iných plôch zelene je vyššia ako v prípade iných nehnuteľností. Po obnove areálu pribudne v lokalite Tehelné pole parkovo upravený priestor, ktorý rozšíri možnosti rekreačného využitia. Bude vytvárať určitú protiváhu spoplatneným športoviskám v najbližšom okolí, ako sú tenisové kurty či ľadová plocha, ktorých prevádzka je finančne veľmi náročná, a tak ponúka alternatívne formy športovania.

Za veľký prínos celého projektu oživenia priestoru bývalého cyklistického štadióna po-važujeme prácu s verejnosťou. Tá mala možnosť vyjadriť svoje názory a postepe naozaj v širokom rozsahu. Získané informácie boli priamo premietnuté do zadania súťažných podmienok.

- 1 Pojem trvalo udržateľný rozvoj je v právnom systéme Slovenskej republiky zakotvený v zákone č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí: „Trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti je taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachová možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pri tom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov.“
- 2 Pozri CHRENŠČOVÁ, Viera – KOZOVÁ, Mária – MEDERLY, Peter: Udržateľný rozvoj – od teórie k praxi. Bratislava, Univerzita Komenského 2009, s. 93.
- 3 Prvýkrát sa spomína v kapitole 28 Agendy 21, dokumentu OSN, ktorý bol prijatý v júni 1992 v Riu de Janeiro na konferencii o životnom prostredí.
- 4 V tejto súvislosti CHRENŠČOVÁ, Viera, KOZOVÁ Mária a MEDERLY Peter (2009) uvádzajú, že partnerstvo na miestnej a regionálnej úrovni je základom MA 21. MA 21 predstavuje dlhodobý tvorivý proces, v ktorom samosprávy obcí, miest a mikroregiónov spolupracujú v partnerskom vzájomnom s ostatnými hlavnými skupinami spoločnosti. Pri uplatňovaní MA 21 sa vychádza z princípov udržateľného rozvoja:
  - robiť viac, avšak postupnými krokmi,
  - používať viac zručnosti ako zdroje,
  - byť menej náročný na spotrebú materiálu a pritom náročnejší na lepšie životné prostredie a kvalitu života. Dobre riadeným procesom MA 21 sa môže v pomerne krátkom čase dosiahnuť väčšia spokojnosť obyvateľov.
  - Vytvorenie spoločnej vízie, nájdenie skutočných problémov a spoločné hľadanie možností na ich odstránenie podporí skoncentrovanie tvorivých síl miestnej komunity, čím sa urýchli ich riešenie.
  - Občania získajú lepší vzťah k prostrediu, kde žijú, otvorená diskusia prispieje k pochopeniu rôznych názorov a postojov.
  - Vyššia participácia obyvateľov a transparentné rozhodovanie pomôžu v budúcnosti predchádzať konfliktom.
- 5 Zaužívané je aj označenie druhu potenciálnej prírodnnej vegetácie, výber vychádza z práce MICHALKO, J. a kol.: Geobotanická mapa ČSSR: Slovenská socialistická republika (I. vyd.). Bratislava, Veda 1986.
- 6 Viac o tejto téme v publikácii autorov MÜLLER, Norbert – WERNER, Peter – KELCEY, John G.: Urban biodiversity and design. Conservation science and practice series, no. 7. Chichester, UK; Hoboken, NJ, Wiley-Blackwell 2010.
- 7 Podľa práce Vplyv klimatických zmien na lesy Slovenska sa na Slovensku očakáva do roku 2075 rast ročných priemerov teploty vzduchu o 2 – 4 stupne, pričom väčšie oteplenie sa predpokladá v zime, spolu s miernym rastom úhrnov zrážok v zime a s poklesom zrážok v lete. To ovplyvní najmä lesné ekosystémy v nízkych a stredných polohách, teda lesné spoločenstvá s prevahou duba (ČABOUN, Vladimír: Vplyv klimatických zmien na lesy Slovenska. NLC, oddelenie reprografie, 2008, s. 48).
- 8 Štúdia sa v súťaži 14 prihlásených návrhov umiestnila na 3. mieste.
- 9 Územný plán hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavu, 2007. Dostupné na <http://www.bratislava.sk/uzemny-plan-hlavneho-mesta-slovenskej-republiky-bratislavy/d-80478>
- 10 ŽUŽIÖVÁ, Zuzana: Záverečná správa zo zapojenia verejnosti do plánovania. Bratislava, MČ Nové Mesto. 2014.
- 11 ŽUŽIÖVÁ, Zuzana: Záverečná správa zo zapojenia verejnosti do plánovania. Bratislava, MČ Nové Mesto. 2014.
- 12 ŽUŽIÖVÁ, Zuzana: Záverečná správa zo zapojenia verejnosti do plánovania. Bratislava, MČ Nové Mesto. 2014.
- 13 Dimenzie verejných priestorov zdefinovali napríklad MIKOVÁ, Karolína – PAULÍKOVÁ, Martina – PAULNÍKOVÁ, Zora v publikácii Verejné priestory – Ako tvorí priestory s príbehom, pre ľudí a s ľuďmi [dostupné na www.ekopolis.sk/stranka_data/subory/.../verejne-priestory-brozura.pdf]
- 14 Pozri MINĎAŠ, Jozef – PÁLENÍK, Viliam – NEJEDLÍK, Pavol: Dôsledky klimatickej zmeny a možné adaptačné opatrenia v jednotlivých sektورoch. Záverečná správa EFRA, Vedecká agentúra pre lesníctvo a ekológiu, Zvolen, Bratislava 2011, s. 252.